

ROMU

Årsskrift fra
Roskilde Museum

1988

Otto Mellerup. Digt og virkelighed.

Af Eva Tønnesen.

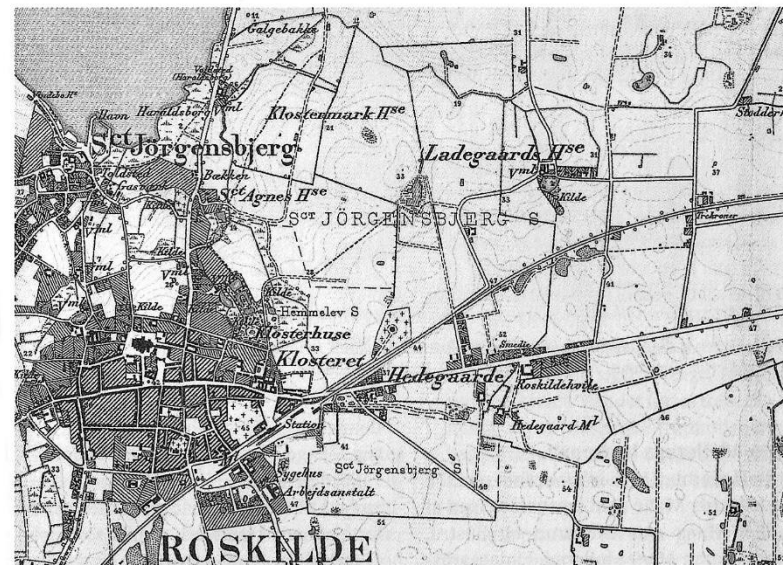

Fig. 1. Udsnit af kort med Ladegårdsmøllens beliggenhed. Roskilde 1:20.000. Målt 1896. Geodætisk Institut 1898. Gengivet med tilladelse, A. 404/85.

Sensommeren 1988 genudsendte Danmarks Radio fjernsynsserien "Livsens Ondskab", der bygger på Gustav Wiedes roman med samme titel og fortsættelsen "Knagsted". Dette fik atter diskussionen om Gustav Wiedes modeller til at blusse op. Som det måske vil være de fleste ældre roskildensere bekendt, blev tobaks- og antikvitethandler Otto Mellerup udpeget som model for Tummelumsen, Gustav

Wied kendte Otto Mellerup og hans baggrund, men om man ligefrem kan sætte lighedstegn mellem romanfigur og levende model, det er spørgsmålet, som jeg vil forsøge at belyse i denne artikel.

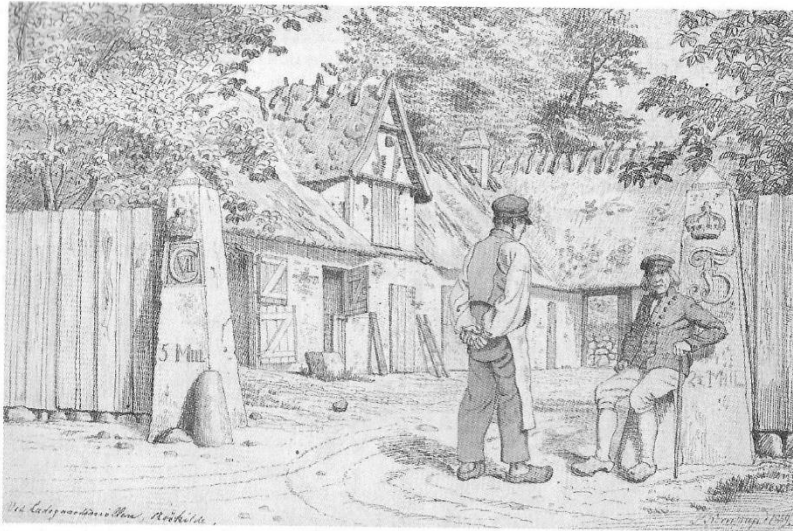

Fig. 2. Møller i Lille Ladegaards Mølle, Søren Christian Mellerup, i samtale med sønnen og efterfølgeren, Hans Otto Mellerup. Tegning af Jacob Kornerup, 1859. Roskilde Museum.

Otto Mellerups herkomst.

Otto Hauerberg Mellerup var født på Lille Ladegaards Mølle som næstældste søn af møller Hans Otto Mellerup og hustru, Mette Karen Marie Mellerup. Ladegaardsmøllen lå nordøst for Roskilde i Sct. Jørgensbjerg Sogn (fig. 1).

Begge forældre var ud af møllerefamilier, og der var ydermere det pudsige forhold, at både moderens og faderens familier havde siddet som fæstere, siden ejere, på Ladegaardsmøllen. Otto var opkaldt efter sin morfars morfars, Otto Hauerberg, der havde haft møllen i slutningen af 1700-tallet. Dernæst gik møllen over i faderens familie begyndende med Frederik Schiøler, videreført af svigersønnen Søren Christian Mellerup og atter videreført af

dennes søn, Hans Peter Otto Mellerup (fig. 2).

Moderen, Mette Karen Marie Mellerup var ud af Kornerup-slægten, idet hendes far, gårdejer Edvard Emil Kornerup, Gundsøllille, var sønnesøn af slægtens stamfader, Peder Kornerup, og stammoder, Kirstine Abel.

Otto selv var født den 18. april 1871. I kirkebogen for Sct. Jørgensbjerg Sogn kan man se, at han blev døbt den 11. juni samme år. Der var 4 faddere, nemlig hans mor og far, jomfru Mellerup fra Roskilde (en faster?) og møller Nielsen af Ladegaardsmøllen.

Otto voksede op sammen med 4 søskende, en storebror, der hed Søren Christian Emil Mellerup, og to mindre brødre ved navn Anders Ejler Mellerup og Frederik

Fig. 3. Fra venstre Anders Ejler Mellerup f. 23.2.1873, d. 21.4.1964, Frederik Schiøler Mellerup f. 13.3.1875, d. 5.10.1918, Søren Christian Mellerup f. 4.1.1867, d. 14.1.1888 og Otto Hauerberg Mellerup f. 18.4.1871, d. 20.11.1932. Fotograferet ca. 1877. Fotografen ukendt. Ove Mellerup, Lyngby.

Schiøler Mellerup (fig. 3) og lillesøster Anna Marie. Som det ses, var de 3 af drengene opkaldt efter deres forfædre på møllen. Den lille Anna Marie var opkaldt efter en søster, nr. 2 i børneflokket, der var død som spæd.

Lille Ladegaards Mølle

Navngivningen af drengene viser, hvor fast familien har følt sig knyttet til "den fædrene gård" og slægtstraditionerne. Ikke underligt, for det var en dejlig gammel gård - velindrettet og godt vedligeholdt. Den bestod af et stuehus i syd på 10 fag flankeret af en 22 fag lang vestre længe og en 25 fag lang østre længe. Vandmøllen var bygget til stuehusets vestre gavl (fig. 4). Det meste af gården var opført i egebindingsværk

med murede og klinede vægge. Stråtaget fuldendte idyllen.

I stuehuset var der mod øst en gennemkørselsport. Dernæst stuer, gange og køkken med kælder under. Den vestre længe indeholdt fra syd mod nord: Mælkestue, spisekammer, pigekammer, vaskerum, folkekamre samt en gang med trappe op til loftet. Efter en indre gavl fulgte lo og retirade og til sidst laden. Den østre længe rummede mod syd en lille lejlighed bestående af 2 værelser og køkken. Dernæst fulgte vognport, hønsehuse, fodergang, stald til 6 heste og mod nord stald til 16 køer. Den sidste længe var af nyere dato, og i Hans Otto Mellerups tid blev både lejligheden og staldene moderniseret.

Vandmøllehuset var på 4 fag. Det var gravet en alen ned i jorden. Der var en trappe op til loftet, hvor kværnene stod. Nedenfor vestre gavl sad det store vandhjul på en solid egetræsakse. Indvendigt sad gravhjulet. Vandet førtes frem til vandhjulet ad en træslidske fra mølledammen bag gården. Dammen, der fik sit vand fra en kilde, dækkede et areal på en halv tønde land.

Gårdspladsen mellem gårdens længer havde plankeværk mod nord ud til vejen. Selve indkørslen var flankeret af 2 flotte milepæle (fig. 2). Der var for øvrigt 2 milepæle til på gården. De blev siden solgt (efter gårdens brand i 1906) og står i dag ved Ledreborg Tømmerhandel på Ringstedvej. Uden om gården var der en stor parklignende have. Gårdsplads og have optog tilsammen 2 tønder land af et jordtiliggende på 35 tønder land.

Hertil kom 2 små jordlodder på Roskilde Købstads jord. På den ene, godt 50 meter syd for selve møllegården, lå ejendommens vindmølle af hollandsk type (fig.

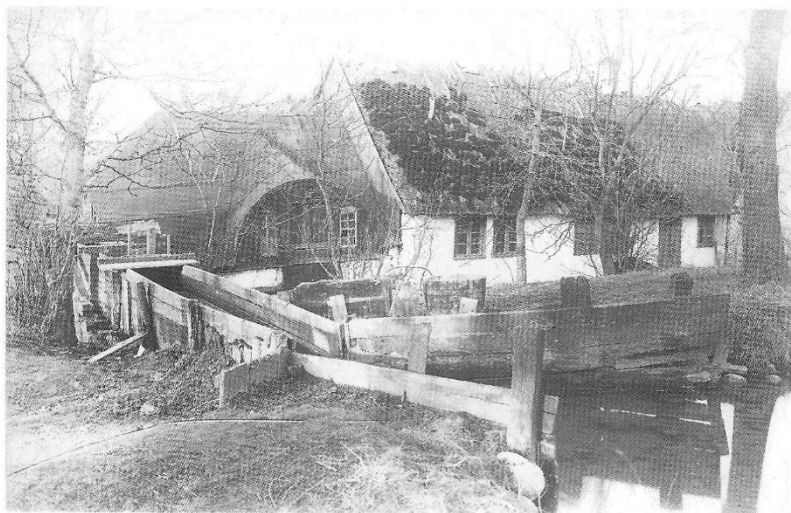

Fig. 4. Lille Ladegaards Mølle, vandmølle og stuehus set fra syd. Fotograferet af Kristian Hude, 1900. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

5). I brandtaksationen roses bygninger og mølleværker for den fine vedligeholdelse.

Der skulle naturligvis folk til at drive gården og de 2 møller. Ved folketællingen i 1880 kort før møller Mellerups død var der 6 karle, hvoraf flere var møllersvende, den ældste var 59, den yngste 16. Til så stort et folkehold samt løsarbejdere i høsttiden og en familie på 7 medlemmer måtte konen i huset også have hjælp til alle de indendørs gøremål, i en tid hvor man endnu slagtede, bryggede og bagte selv og fremstillede en stor del af familiens beklædning. Fru Mellerup havde 2 piger i huset på hhv. 27 og 18 år.

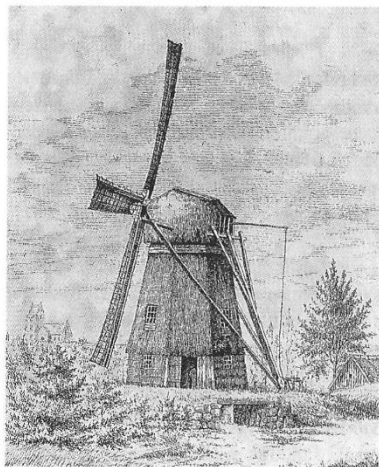

Fig. 5. Lille Ladegaards Møllens hollandske Vindmølle. Tegning af H. Sibbern, 1857. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Ulykkerne rammer familien

Mølegården med møllehus og avlsbygninger og den nærliggende vindmølle har været en herlig tumleplads for Mellerupdrengene, men bestemt ikke ufarlig. En dag gik det galt for Otto. Der er uklarhed om, hvordan ulykken skete. En fortæller, at han faldt ned fra et stænge, en anden, at han blev klemt af en lem, der faldt ned over ham. I hvert fald gik det ud over den ene skulder, der blev skæv. Endvidere skete der noget med det ene ben. Han blev ikke ligefrem halt - som Tummelumsen - men han trak lidt på det dårlige ben resten af livet.

Da Otto var 9 år, døde hans far. Det var et hårdt slag for hele familien at miste familieforsørgeren, medens børnene endnu var små - fra 3 til 13 år. Hans Otto Mellerup blev kun 45 år, men han var også kommet tidligt i vej, idet han allerede som 25-årig arvede mølegården efter sin far. Hans kone var kun 32 år, da hun blev enke. Begravelsen fandt sted den 29. august 1880, 14 dage efter dødsfaldet. Hans Otto Mellerup blev begravet på Sct. Ibs Kirtegård.

Det var en stor bedrift, mølleren efterlod sig. Alligevel valgte Marie Mellerup at tage kampen op og føre gården videre, vel sagtens i håb om at hun kunne holde gården på familiens hænder, til ældste søn nåede skelsår og alder, så han kunne videreføre slægtstraditionen. Hun søgte om tilladelse til at sidde i uskiftet bo - ansøgningen var vedlagt anbefalinger fra sognepræsten og sognefogeden på Sct. Jørgensbjerg. Den afdøde møllers bror, manufakturhandler, Hans Mellerup, København, påtog sig at være værge for børnene. Tilladelsen blev givet "...i Henhold til de anførte Anbe-

falinger", som der står i skifteprotokollen.

Da Marie Mellerup havde siddet som enke i 3 år, skete der en katastrofe: Vindmøllen nedbrændte. Om eftermiddagen fredag den 7. september 1883 mellem kl. 14 og 15 kom der pludselig nogle kraftige vindstød. Uheldigvis var møllersvenden, Peder Larsen, alene på møllen, og han havde ikke kræfter til at få møllen drejet eller standset. Der skete så det, at persen (møllens bremse) løb varm og antændtes. På få minutter var der ild i hele møllen, og den brændte ned til grunden. Der blev holdt brandsyn, og fru Mellerup blev tilkendt en større erstatning, men hun genopbyggede ikke møllen.

I stedet solgte hun mølegården - hun gav op! Det havde haft sine omkostninger - både menneskeligt og økonomisk - at holde gården i den velholdte stand, brandtaksationen roser. Ejendommen var højt belånt, så familien blev ikke velstillet ved salget. Ifølge skødet dateret november 1883 fik hun 51.000 kr. for gården, men på grund af diverse hæftelser fik hun kun udbetalt godt 12.000 kr., og af disse skulle hun udrede november-terminen.

Fig. 6. Den nordlige husrække i Algades østlige ende nr. 41, 43..., moderne nr. 55, 57... Fotografi af Kristian Hude, ca. 1900. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

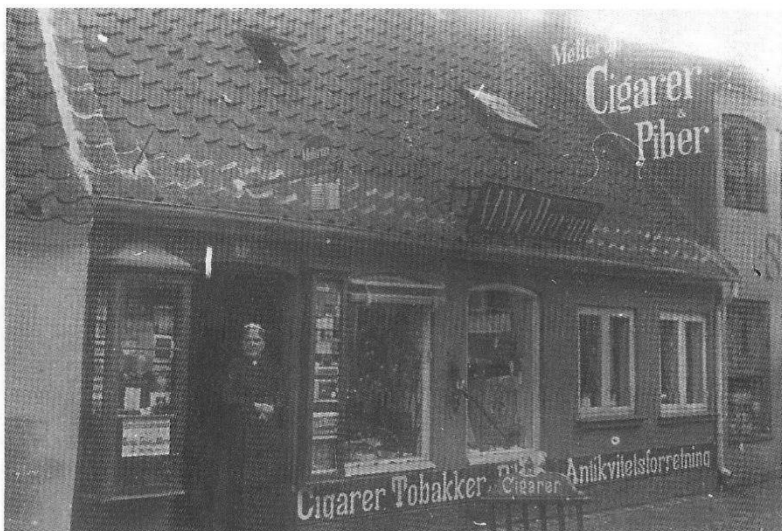

Fig. 7. Fru Marie Møllerup i døren til tobaksforretningen, Algade 49 (i dag nr. 63). Ukendt fotograf. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Familien etablerer sig i Roskilde

Inde i Roskilde boede mormor, enkefru Maren Kornerup, i det tidligere bomhus, Algade 49 - i dag Algade 63 (fig. 6). Da Marie Møllerup var hendes eneste barn, var det naturligt, at hun sagde sine fremmede lejere op og tog imod datteren og børnebørnene. Fru Møllerup lod 400 kr. gå ind i huset. Endvidere lod hun sig livsforsikre for 2000 kr. Resten af pengene blev sat hen - formentlig på en sparekassebog - for familien havde ingen andre indtægter end renteudbyttet af formuen, og drengene skulle jo gerne have en uddannelse.

Det må have været svært at komme fra de store og frie forhold ude på møllegården

til de små, trange stuer i Algade. Huset var indrettet med et par stuer ud imod Algade samt køkken og endnu en lille stue til gårdsiden. Fra den bageste stue førte der en trappe op til nogle små kamre på loftet, hvor familien sov. Bag ved huset var der en lille gård med "das" og hønsehus; dengang var hønsehold inde i byen almindeligt. De bedste møbler, arvestykker og andre familieklenodier - var bragt med fra gården. Det samme gjaldt senge og sengetøjs samt diverse husgeråd. Det må have fyldt godt op i det lille hus.

Et par år efter at familien var flyttet til Roskilde, blev Otto konfirmeret. Man leder forgæves efter datoen i Roskilde Domsogns kirkebog, men man finder den i Sct. Jørgenbjerg Sogns kirkebog. Han er altså blevet konfirmeret sammen med sine

Fig. 8. Otto Høyer Møllerup fotograferet i modernes tobaksforretning, Algade 49, ca. 1900. Fotografen ukendt. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

gamle kammerater fra barndommen hjemme på møllegården. Den højtidelige begivenhed fandt sted 1. søndag efter påske, den 12. april 1885. Ved samme lejlighed fandt der en overhøring sted og karaktergivning. Otto har sikkert været en god og skikkelig dreng; i hvert fald fik han mg i opførelse. Derimod stod det ret sløjt til med kundskaberne sammenlignet med kammeraternes præstationer. Otto fik kun godt! Gad vidst om ikke hans handicap har spillet en rolle også for skoleforløbet. Drillerier har han næppe undgået. For langt de fleste drenge og for praktisk talt alle pigerne betød konfirmationen et farvel til skolen. Nu trådte man ind i de voksnes rækker. Otto kunne næppe klare en fysisk krævede læreplads på grund af sit handicap. Han blev derfor oplært som cigarmager.

For at klare dagen og vejen for sig og sine børn måtte Marie Møllerup tage op af formuen. Da den ikke var overdådig stor, var det i længden uholdbart. Fru Møllerup måtte derfor se sig om efter en indtægt. Da Otto var begyndt at rulle cigarer, lå det jo lige for at inddrage en af stuerne til tobaksforretning. Derfor gik hun op på rådhuset for at søge om borgerskab, hvilket var en forudsætning for at drive næring. 31. marts 1887 blev hun optaget i borgerskabsprotokollen under stillingsbetegnelsen: "Detailhandlerske uden Tilladelse til Brændevinshandel".

Forretningen blev indrettet i den vestlige stue ud imod Algade. De små stuevinduer erstattedes af 2 større udstillingsvinduer. Der blev sat skilte op med navn og reklame for varesortimentet. Otto købte

en automat (fig. 7). Som det var naturligt, gik Otto hende til hånde. Blandt andet rullede han cigarer for private kunder.

Hjemmet i Algade

Nu blev forholdene for alvor trange i det lille hjem. Ved folketællingen i 1890 boede endnu de 4 yngste børn hjemme foruden mor og bedstemor. Otto kaldte sig cigarmager, Ejler var i smedelære, og Frederik var barberlærling. Anna Marie gik endnu i skole. Søren Christian, der var snedker, var allerede død 2 år tidligere i en alder af 25 år.

1891 døde mormor. Som eneste barn arvede fru Mellerup huset. Der er bevaret et af Ottos gamle stilehæfter med en boopgørelse og en slags testamente udarbejdet af Marie Mellerup efter moderens død (Ottos stileøvelser er desværre revet ud). Ved at sammenholde denne med små gavebreve til børnene (fru Mellerup forærede dele af indboet væk, når hun manglede penge til gaver) og erindringer fortalt af ældre familiemedlemmer, der er kommet i hjemmet, kan man danne sig et indtryk af husets indretning og møblering. Fra gaden kom man ind i butikken. Der var naturligvis en disk og hylder fra gulv til loft med plads til varelageret (fig. 8). Fra butikken kom man ind i den fine stue, også til gadesiden. Midt i stuen stod et ovalt mahognibord omgivet af stole. På nordvæggen stod et chatol ved siden af døren ind til dagligstuen (til gårdsiden). På østvæggen stod en sofa - ligeledes mahogni - og i stuens sydøstlige hjørne en lænestol. Mod syd var der 2 vinduer ud til Algade. På vestvæggen stod en kommode ved siden af døren ind til butikken. Mahognibordet var prydet af en broderet lysedug og en opsats, kommode og chatol af kobberting og

andre arvestykker. På væggene hang familieportrætterne. Kort sagt - stuen var indrettet efter tidens smag.

Selv om indkomsterne var beskedne og pladsen trang, havde hjemmet et udstyr, der svarede til en middelstor gård på Hedeboengen. Der var sengelinned til hverdag og fint brug, store duge med tilhørende servietter, viskestykker og håndklæder samt en del antikke hedeboesyninger. Køkkenet var også veludstyret. Værktøj og haveredskaber manglede heller ikke. Ikke underligt, da både fru Kornerup og datteren kom fra hver sin gård.

Fru Kornerup efterlod sig foruden hus og en del indbo en lille formue på 2400 kr. Efter fradrag af 150 kr. til læge og begravelse samt 103,59 kr. til skøde og skifteret blev der 2146,41 kr. tilbage til deling mellem børnene. Selv beholdt Marie Mellerup det lille hus. Ejler fik sin part af udstyret i 1902 Frederik havde allerede fået sit i 1897, da han netop var blevet gift og stod for at stifte hjem i Holbæk.

Hjemmets indvånere

Om de to hjemmeboende børn har fru Mellerup senere føjet følgende til boopgørelsen i det gamle stilehæfte: "Otto og Anna har været svage paa hver sin Maade, men vi har haft det godt sammen, selv om det tidt har knebet med Udkommet, under den store Kunkurrence; vi har arbejdet saa godt vi formaaede, men jeg har desværre maatte taget lidt af min lille Kapital hvert Aar; jeg er forsikret for 2000 kr. som her ligger Papir paa. Eders Moder".

Beskrivelsen passer fint til ældre nulevende familiemedlemmers karakteristik af hjemmet, der var et yndet samlingssted for slægt og venner fra oplandet, når de

Fig. 9. Fra venstre Anna Marie Mellerup f. 12.3.1877, d. 26.10.1919 og moderen Mette Karen Marie Mellerup f. 7.3.1848, d. 26.10.1927. Fotograferet 1900 iflg. påskrift. Fotografen ukendt. Ove Mellerup, Lyngby.

havde ærinder i Roskilde. Der herskede en venlig og gæstfri atmosfære i det lille hus. Mor, datter og søn (fig. 9 og 10) var nært knyttet til hinanden, og børnene nærede stor respekt for deres myndige mor, som de altid tiltalte i 3. person: "Vil mor have mere kaffe".

Otto havde den særhed, at han ret så selvudslettende altid omtalte sig selv som "man" eller "en", aldrig som "jeg", ligesom Tummelumsen. "En" blev endog udtalt på rigtig sjællandsk som "ien", til trods for at han ellers talte bysprog. Fru Astrid Rasmussen har karakteriseret Mellerup som

Fig. 10. Tobakshandler Otto Hauerberg Mellerup. Visitkortfotografi fra Th. Thuesbøls atelier, ca. 1900. Astrid A. Rasmussen, Gundsølleile.

"et meget perfekt menneske og tillige god, mild og glad". Andre har fremhævet, at han var religiøs. Han var meget omhyggelig med sit tøj (fig. 11) og sin personlige hygiejne. Undertiden gik han ud til sin familie i Gundsølleile. Det var en lang travetur, som han blev svedt af. Så vaskede han sig ved vandpumpen på gårdspladsen og tog en ren undertrøje på, som han havde medbragt til formålet.

Hovedmotivet i "Livsens Ondskab" er jo Tummelumsens længsel efter den fædrene gård, hvis generhvervelse han lever og ånder for. Hvordan havde Mellerup det med *sin* fortid? Helt anderledes end Tum-

Fig. 11. Otto Møllerup i søndagstøjet med stok og kasket parat til en spadseretur. Fotografi fra begyndelsen af 1900-tallet. Ukendt fotograf. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

melumsen. Når han gik søndagstur med yngre familiemedlemmer faldt vejen af og til forbi Ladegaardsmøllen. Så fortalte han om slægtstraditionerne, altid rolig og behersket, uden suk og klage. Han gav aldrig udtryk for noget ønske om at generhverve Ladegaardsmøllen, heller ikke da han siden kom til penge. Men der er ingen tvivl om, at han følte sig knyttet til stedet. Som ældre foretog han hvert år en ekskursion til møllegården, hvor han gik indenfor og bad om lov til at gå ud i parken og "se på mormors gamle rose".

Bekendtskabet med Gustav Wied

En dag i 1897 kom der en ny kunde i butikken, og det skulle vise sig at blive et skæbnesvangert møde for Otto Møllerup. Kunden var naturligvis forfatteren Gustav Wied (fig. 12), der netop var flyttet ind i en lejlighed på Frederiksborgvej i Roskilde. Som menneskeskildrer var Wied altid på jagt efter gode modeller, måske bare et enkelt løjerligt karaktertræk eller en træfsikker replik, og han var absolut uden hævninger, hvad angik faren for, at hans "ofre" blev genkendt og stillet i offentlighedens gabestok. Hos Møllerup fandt Wied en række interessante detaljer, han kunne bruge til en romanfigur. For det første var der Møllerups sociale baggrund: Familiens økonomiske nedtur efter familiefaderens død. For det andet var der et aparte ydre: Møllerups skæve skulder og den sproglige særhed, at han ofte omtalte sig selv som "man" eller "en". Og for det tredje har menneskekenderen Wied hurtigt vejret, at tobakshandleren var en mere sammensat natur end hans gode og milde overflade lod ane. Invaliditeten og den sociale nedtur i barneårene må nødvendigvis have sat sig visse spor.

Det er imidlertid et spørgsmål hvor tæt på, den tilknappede Møllerup har tilladt forfatteren at komme. Han var ikke den, der krængede ud af sit inderste. Så meget desto mere har der været frit slag for den Wied'ske fantasi i karaktertegningen. Resultatet blev en romanfigur, der kunne opfattes som en uelsk værdig karikatur af Otto Møllerup.

Fig. 12. Forfatteren Gustav Wied f. 6.3.1858, d. 24.10.1914. Bosiddende i Roskilde fra 1897 til sin død. Fotograf og år ukendt. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Møllerup bliver folkeeje

Til al ulykke for Møllerup satte lillebyen Roskilde straks lighedstegn mellem romanfiguren og deres bysbarn. Efter devisen, når visse ydre træk passede, så gjorde de indre nok også, begyndte byen at stikke til ham, hvor han før havde kunnet passe sig selv. Folk begyndte at hviske og tiske om ham. Værre blev det, da "Livsens Ondskab" blev bearbejdet for teatret og førsteopført den 22. februar 1901. Hoved-

rolleindehaveren, Emil Wulff, havde på Gustav Wied's opfordring været på studietur til Roskilde for at se nærmere på "modellen" uden dog at komme til en dybere forståelse af ham.

Tobakshandleren, der alle dage havde været en stor børneven, hvilket blandt andet fremgik af varesortimentet, der også omfattede kridtpiber og kinesere, blev nu gadedrengenes yndlingsoffer. De undså sig ikke for at råbe: "Tumsen, Tumsen, Tummelumsen", når de kom forbi tobaksforretningen, hvor Møllerup ofte stod i døren og spejdede efter kunder (fig. 13).

Der verserer flere historier om Møllerups måde at tackle disse stiklerier på, der vidner om en speciel sans for humor og overskud til at svare igen. Forhenværende museumsinspektør, Niels A. Christiansen, har af sin mor fået fortalt følgende historie: To yngre fruer af det bedre borgerskab havde været i Domkirken. Da de kom ud, fik de øje på Møllerup, og den ene bemærkede højtrøstet, at der gik Tummelumsen. Til al uheld hørte han det, og nu forfulgte han de to damer gade op og gade ned, indtil de nåede den enes bopæl. Der sprang han op på trappestenen foran de dybt rystede damer, tog hatten af og bukkede, idet han præsenterede sig: "Undskyld, mit navn er Møllerup".

Marie Møllerups fætter, lærer Henrik Hedebo, der kom en del i hjemmet, har fortalt en anden erindring om Otto Møllerup. Familien havde en pragtfuld gammel sort hane med vældige sporer. En dag blev den slagtet, og fru Møllerup kogte suppe på den. Sønnen præparerede dens ene klo med spore og løb og anbragte den snildt og sirligt som skaft på en papirkniv. Derpå pakkede han kniven fint ind. Da stamkunden Gustav Wied næste gang kikkede

Fig. 13. Tobaks- og antikvitetshandler Otto Hauerberg Møllerup i døren til moderens butik, Algade 49. Pigen er muligvis niecen Inger Marie Møllerup. Fotograf og årstal ukendt. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

indenfor i butikken, rakte tobakshandleren ham pakken, idet han sagde: "Det er en hilsen fra Hane-Mortensen, der nu er død". Forfatteren så et øjeblik på Møllerup, tog så imod gaven med et dybt buk og gik uden at sige et ord. Men kort tid efter kom et bud med en stabel bøger. Det var Wieds udkomne værker vedlagt et kort, hvorpå der stod: "Tak for Hane-Mortensen, Gustav Wied".

Antikvitetshandleren

Hjemmet var i mange år uden større likvide midler trods tobaksforretningen og Ottos cigarrulning for private kunder. Han fik da den idé at opkøbe gamle kobber- og messingting, gøre dem pænt i stand og udstille dem i moderens butik, i håb om at nogle af kunderne skulle falde for antikviteterne og købe dem. Det viste sig at blive

en ganske god forretning.

Efterhånden var tiden også inde til et generationsskifte i butikken. Den 26. august 1918 erhvervede både Otto og Anna Møllerup borgerskab som detailister. De overtog i fællesskab moderens forretning under firmanavnet O. & A. Møllerup. Indtjeningen på antikviteterne satte også Otto Møllerup i stand til at åbne egen forretning, Algade 37, ud for Hestetorvet, hvor Schou Epa's bygning ligger i dag.

Nu solgte han antikviteter i større stil (fig. 14) - også møbler. Varerne opkøbte Møllerup på auktioner, fra dødsboer og lignende, hvor som helst han kunne få fat på brugelige effekter. Han allierede sig med snedkermester Carl Oluf Jørgensen, hvis forældre boede i von Meyerens hus, Algade 47, ved siden af familien Møllerup. Selv havde snedkermesteren værksted skræt overfor, hvor A. P. Hansens Turist-

Fig. 14. Interiør fra antikvitetforretningen, Algade 37. Til venstre Otto Møllerup. Postkort. Fotograf og årstal ikke anført. Ove Møllerup, Lyngby.

fart har til huse i dag. Siden flyttede værkstedet til Københavnsvej 2. Møllerup fandt møblerne, og Jørgensen gjorde dem i stand.

Undertiden morede Møllerup sig med at fuske lidt ved at sætte forskellige møbeldele eller andet sammen til nye "antikviteter". Han havde stor fornøjelse af at tage fusen på Roskildes bedsteborgere ved at sælge dem disse kuriositeter, som han dog aldrig udgav for andet, end det de var. Henrik Hedebo har fortalt følgende om en handel, Møllerup slog af med den lokale matador, etatsråd Emil Mathissen, der havde den store købmandsgård, Algade 12 (senere Hotel Roar). Mathissen var kommet ind i butikken for at se på en malmlysestage, da han pludselig fik øje på et mærkeligt monstrum. En stor grammofontragt forsynet med en fod (formodentlig et gam-

melt låg). Han spurgte, hvad det var, og fik svaret: "Et paraplystativ". Møllerup kunne ikke sige, hvor gammelt det var, men han var sikker på, at det var et unikum! Det endte med, at tragten skiftede ejermand for 50 kr. Da Mathissen kom hjem og fik set lidt nærmere på tingesten, gik sagens rette sammenhæng op for ham, men han lod den stå i sin entré. Et stykke tid efter mødte han Møllerup og bemærkede da, at han nu vidste, hvilken stilart paraplystativet tilhørte. Møllerup svarede, at det i hvert fald ikke var Christian den Ottendes. "Nej", replicerede etatsråden med en rundingelatter, "det er den Møllerup'ske".

At Gustav Wied også fik et mærkeligt monstrum prasket på turde være en selvfølge: En stor standkiste med meget store messingbeslag (fig. 15). Til gengæld gjorde Gustav Wied en god forretning en anden

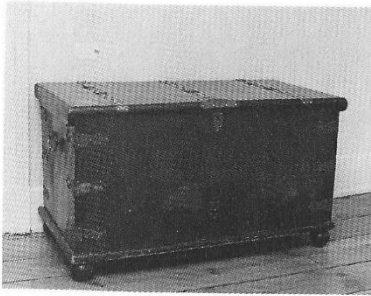

Fig. 15. Eksempel på Otto Mellerups fusk med antikviteter. De store messingbeslag på strandkisten har næppe siddet på den oprindeligt. Kisten solgte Mellerup til Gustav Wied. Roskilde Museum. (Foto Fleming Rasmussen).

dag. Mellerup havde erhvervet en perle af et empirechatol. Prisen var - mod sædvane - absolut favorabel. En af byens apotekere kom forbi og blev straks meget indtaget i møblet. Han var imidlertid lidt af en gnier og gjorde derfor store ophævelser over prisen og gik derpå uden at handle, da Mellerup naturligvis ikke ville gå ned i pris. Om eftermiddagen kom Wied forbi på sin sædvanlige tur. Mellerup trak ham indenfor og viste ham chatollet. Handelen var hurtigt sluttet, og antikvitethandleren anbragte nu et lille, diskret skilt på chatollet med oplysning om, at det var solgt. Apotekeren kom naturligvis tilbage og gav sig til at studere møblet nærmere, næsten som om han allerede ejede det. Pludselig opdagede han skiltet og spurgte forbavset, om det var rigtigt. Mellerup kunne kun bekræfte, at chatollet var blevet solgt til en kunde, der var glad for det.

Som tiden gik, oparbejdede Mellerup støt og roligt en stor omsætning og en pengestærk kundekreds, der også talte

medlemmer af kongehuset og landadelen. Iført sit stiveste puds drog han af sted med antikviteter til Reedts-Thott på Fedgaard og Dinesen på Rungstedlund, for blot at nævne nogle.

Mellerup havde sin faste plads uden for butikken på Hestetorvet, sirligt klædt med en jockey-kasket på hovedet. Ved siden af ham stod en mahognitaburet med en blankpudset kobberkedel som reklame for antikviteterne (fig. 16). Især var han på sin post, når der lige var kommet et gennemgående tog ind på Roskilde Station. Undertiden gik han endog kunderne i møde på stationen.

Fig. 16. Otto Mellerup "i fuldt ornat" foran antikvitetsforretningen, Algade 37, ca. 1920. Fotografen ukendt. Påstemplet Flensborg Boghandel. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Fig. 17. Fru Marie Mellerup med sine voksne børn: Antikvitetshandler Otto Mellerup, Roskilde (forrest til højre), barbermester Frederik Mellerup, Holbæk (bagerst til venstre), ingeniør Ejler Mellerup, Dursley i England (bagerst i midten), og detailhandlerske Anna Mellerup, Roskilde (bagerst til højre). Fotograferet af Carolsfeld Krausé. År ikke påført. Astrid A. Rasmussen, Gundsøllie.

Nye sorger

Mellerup havde omsider held i penge, men ikke i kærlighed. Som midaldrende forelskede han sig i en jævnaldrende kvinde - en af konventualinderne i Roskilde adelige Jomfrukloster ifølge Eddie Salicath. Hun gengældte imidlertid ikke hans kærlighed, og der kom intet ud af forbindelsen ud over, at Mellerup følte sig forsmået og således kunne føje en ny psykisk lussing til alle de andre.

Hjemmet forskånedes heller ikke for sorger. Børnene havde altid været Marie Mellerups store glæde (fig. 17). Nu mistede hun endnu to. Sønnen, der var barber i Holbæk, døde af den spanske syge i 1918 og

datteren i 1919. Heldigvis havde familien liv i huset til at bortlede de triste tanker: Barnebarnet Inger Marie - født i 1903 som nummer 4 ud af Holbæk-børneflokket på 7 - var opvokset i hjemmet. Hun gik i Sct. Josefs katolske skole. Efter endt skolegang gik hun til hånede i huset. Hun har vel nærmest erstattet faster Anna.

Fru Mellerup var ved at blive gammel - hun havde nu kun to børn tilbage: Ejler, der var blevet en stor mand i England, og Otto, der også sad godt i det. Det var derfor naturligt at overdrage huset til den hjemmeboende søn. Otto skulle ikke udrede nogen købesum. Til gengæld skulle han overtage en gæld på 2000 kroner og tage sin mor på aftægt. Den 12. november 1919 underskrev mor og søn skødet.

Fig. 18. Antikvitetshandler Otto Mellerup foran forretningen Algade 37, 1920'erne. Fotografen ukendt. Ove Mellerup, Lyngby.

Aftægtsforholdet ændrede ikke livet i det lille hus i Algade. Moderen førte stadig hus for sin søn, hjulpet af barnebarnet Inger Marie. Eneste større afbræk i dagligdagen var fru Mellerups tur til England, hvor hun besøgte sønnen og hans familie i deres store villa i Dursley. Otto passede stille og roligt sin dont. Et skilt uden for antikvitetsforretningen henviste til Algade 49, så han godt kunne tillade sig at gå hjem og hjælpe moderen i tobaksforretningen eller tage sig en middagslur.

Selv om han ikke var særlig udadvendt, deltog han dog lidt i byens liv. Som ung dansede han folkedans. Han var også et ivrigt medlem af afholdsforeningen Good Templar. Han havde endog forsøgt at tale Gustav Wied fra indtagelsen af den daglige whisky på Hotel Prindsen, ifølge eget udsagn. Endelig var han medlem af Roskilde Højskoleforening og deltog i denne forenings foredragsaftener.

Berømtheden lader sig interviewe

Som sagt blev det nærmest betragtet som en kendsgerning i brede kredse, at Mellerup var den levende model for Tummelumsen, men hvordan så han egentlig selv på sagen? Det er så heldigt, at der findes et interview med antikvitetshandleren foretaget af journalisten Christian Houmark. Det findes lidt forskelligt gengivet i 2 artikler. Trods et par unøjagtigheder og flere uoverensstemmelser artiklerne imellem, må hovedindholdet stå til troende, da det er ens gengivet.

Houmark havde forgæves forsøgt at udfritte Gustav Wied om hans modeller. Da han selvfølgelig kendte myten om Mellerup, satte han sig siden for at undersøge sagen nærmere. Han opsøgte kort og godt Mellerup i antikvitetsforretningen på

Hestetorvet. Denne var heller ikke meget for at lade sig udfritte om sit forhold til forfatteren, men endte dog med at invitere Houmark hjem til aftenkaffe, for som han sagde: "...jeg holder mest af at *hun* er tilstede, naar jeg udtaler mig...". Den samtale, der udspandt sig er også interessant, fordi den afslører forholdet mellem mor og søn. Moderen beskrives som en høj, respektindgydende dame med et skarpt blik. Mellerup sad og søgte efter ordene og blev oftest rettet af sin mor, der heller ikke undså sig for at tage ordet ud af munden på ham og fuldende hans sætninger: "Det var vel *saa-dan* Du mente". Hertil hviskede sønnen et svagt: "Ja, Mor".

Først da moderen gik ud i køkkenet for at lave kaffe, fik sønnen tungen lidt mere på gled, medens han skottede ængsteligt til døren, hun var gået ud af. Houmark benyttede lejligheden til at spørge, hvem Tummelumsen egentlig var. Mellerup fortalte nu "...at han godt vidste, han var Wieds model til Tummelumsen, men han sagde, *han* kunne ikke lide, at jeg talte om det. For han var *saa* genert. Jeg har ikke noget imod det nu, hvor Mor ved det". Han tilføjede: "Skadet har det jo ikke... jeg mener Forretningerne. Folk kommer kørende langvejs fra for at købe vore Antikviteter - og de er jo heller ikke kede af at faa mig i Tilgift, selv om de er for dannede til rent at sige det". Også fru Mellerup nævnte, at sønnen havde været Wieds model, da hun vendte tilbage med kaffen.

Mor og søn troede altså selv på myten. Ikke desto mindre afkræfter interviewet en væsentlig del af samme, idet forholdet mellem de to afsløredes som et helt andet end i "Livsens Ondskab". I romanen måtte moderen finde sig i sønnens tyranni og bøje sig for hans planer. I det lille hjem i

Algade udviste Otto stor respekt for sin myndige mor, der altid fik det sidste ord.

Mellerups sidste år

1926 blev fru Mellerup tilkendt aldersrente - 288 kroner halvårligt. Hun begyndte nu at skrante, og hendes seng måtte bæres ned i dagligstuen, så hun skånedes for turen op ad trappen til sovekammeret oppe under taget. Den sidste tid var hun konstant sengeliggende, og den 26. oktober 1927 fik hun endelig fred. Hun blev begravet på Østre Kirkegård, hvor hendes datter allerede lå, fulgt af familie og venner.

Nu skulle Otto Mellerup (fig. 18) for første gang i sit liv stå på egne ben uden den stovte mor at støtte sig til. Helt alene var han nu ikke - niecen Inger Marie blev i hjemmet som husbestyrerinde, men den unge pige kunne naturligvis ikke være i mors sted for Otto. Hun kunne kun tage sig af de rent praktiske gøremål.

Det begyndte snart at gå ned ad bakke for Mellerup. Han kunne ikke klare sine forretninger og måtte ophøre som antikvitethandler. Også tobaksforretningen måtte lukke. Den 12. august 1929 indrykkede han følgende annonce i de lokale aviser: "Cigarhandler Mellerup Algade 49 ophæver i denne Uge hans gamle Forretning og udsælger hans gode Varer til Indkøbspris, fine Mærker af Cigarer, Tobakker, lange Piber, Shagpiber, samt et Parti af Lædervarer og fine Spadserestokke." (fig. 19).

En del Hedebo-effekter - klædningsdele og en røk - forærede han til det nystartede Roskilde Museum.

På dette tidspunkt var Mellerups sind temmelig formørket - væk var også det elegante citydress; nu gik han i noget gammelt

kluns. Fra denne periode har vi en beskrivelse af ham i Harald Herdals erindringer. Herdal havde slået sig ned i Roskilde. En dag mødte han en underlig lille mandsling i en af byens parker: Otto Mellerup. De kom i snak, og til Mellerups undren anede Herdal ikke, hvem han var. "Med en misforstået mine lod han mig vide at han ellers var kendt af mange". Han forhørte sig om Herdals profession og fik at vide, at han var digter. "Digtere var der to slags af, betroede han mig, de gode og de onde. Tydeligt en moralsk fordømmelse. Med pludselig næsten klynkende stemme oplyste han mig om at Roskilde ikke var en rar by, menneskene i den onde. På Algade gik kvinderne jo nøgne. Uden egentlig farvel forlod han mig - åbenbart lidt til en side."

Nu gik det rask ned ad bakke for ham, både fysisk og psykisk. Niecen var i mellemtiden blevet gift og forlod derfor hjemmet. Snart var han ude af stand til at klare sig selv, og i foråret 1931 blev han derfor indlagt på Sct. Maria Hospital. Det var tydeligt for enhver, at det lakkede mod enden. Det blev derfor pålagt sagfører A. E. Kornerup som befuldmægtiget at sælge huset i Algade. Det blev solgt til købmand von Meyeren, der allerede ejede naboejendommen. Salgsprisen var på 10.000 kroner. Herfra gik en pantegæld til Roskilde Sparekasse på 3200 kroner. Skødet blev underskrevet den 11. august 1931.

Den 21. november 1932 kunne man læse i de lokale blade, at han var afgået ved døden dagen i forvejen. Nekrologerne er interessant læsning. Dagbladet er fin og sober, Roskilde Tidendes er snarere en nekrolog over Tummelumsen end over virkelighedens Mellerup. Ikke underligt - de to "figurer" var i den grad blevet vævet sammen i roskildensernes bevidsthed, at

Fig. 19. Annonce i Roskilde Tidende 12.8.1929 vedrørende ophørsudsalg i Otto Mellerups tobaksforretning. Avisen findes indbundet på Roskilde Bibliotek.

mange ikke længere så sig i stand til at skelne mellem digt og virkelighed.

I det sene efterår 1932 blev Mellerup fulgt til graven på Østre Kirkegård af et stort følge - Roskilde var gået til "globe-gravelse" for at sige farvel til Tummelumsen.

Myten om modellen

Man må nok konkludere, at Gustav Wied har lånt visse af Tummelumsens ydre træk hos tobakshandler Otto Mellerup, men hermed hører også enhver lighed op. Af karakter er de to vidt forskellige. Tænk bare på Mellerups humoristiske sans. Atmosfæren i hjemmet var også en helt anden end i romanen: Fru Mellerup var ikke en lille forsagt bondekone, og sønnen var ikke en krakilsk melankoliker, der tyranniserede sin mor. Drømmen om møllegården, det bærende motiv i "Livsens Ondskab", havde heller intet hold i virkeligheden.

Ikke desto mindre blev Mellerup en slags folkeeje i levende live, fordi folk troede, at han var den personificerede Tummelumsen. Folk valfartede ligefrem til Roskilde for at se tobaks og antikvitethandleren.

I dag er de sidste spor af Otto Mellerup for længst væk, både den gamle møllegård, husene i Algade 37 og 49 og familiegravstedet på Østre Kirkegård, men myten om ham vil leve, så længe der er liv i Gustav Wieds bøger.

Kildemateriale

Tidsskriftsartikler og afsnit i bøger:

- Christiansen, Johannes: Den ægte Tummelumsen handlede med kongefamilien. Illustreret Familie Journal, nr. 33. 1988.
- Christiansen, Niels A.: Gustav Wied på Roskilde Museum. Et katalog. ROMU II. 1981.
- Fang, Arthur: Tummelumsen - ikke Mellerup. Jul i Roskilde 1942. Årg. 18, s. 18-20.
- Herdal, Harald: Arbejdsår. Borgen 1970, s. 8-9.
- Houmark, Christian: Gustav Wied og hans Modeller. Damerne Bog. Præsentationsbind, december 1924.
- Houmark, Christian: Hos Tummelumsen i Gustav Wieds By. Verden og vi 1921. Årg. 11, s. 750-752.
- Salicath, Eddie: Omkring Gustav Wied. Roskilde og Baggers Forlag 1946, s. 219-238.
- Skatteligning for Roskilde for Aaret 1883. Do. 1884-1932.
- Steen, Klaus og Ebbe Kornerup: Kornerupslægten. Hernov 1982.

Avisstof:

Annonce vedrørende ophørsudsalg. Dagbladet, Roskilde Avis og Roskilde Tidende 12.8.1929. Fødselsdagssamtale med Marie Møllerup i anledning af hendes 75 års fødselsdag. Roskilde Avis 2.3.1923.

Hedebo, Henrik: "Tummelumsen". Avisudklip tilhørende Astrid A. Rasmussen, Gundsøllille. Umulig at verificere.

Nekrolog over Marie Møllerup. Dagbladet, Roskilde Avis og Roskilde Tidende 26.10.1927.

Nekrolog over Otto Møllerup. Dagbladet, Roskilde Avis og Roskilde Tidende 21.11.1932. Sådan var Tummelumsen (interview ved "lister"). Sjællands Tidende 19.4.1972.

Utrykte kilder:

Den alm. Brandforsikring for Landejendomme af 1792. Vurderingsprotokol 1883-1885.

Bevilling af aldersrente. Dateret 30.3.1926.

Boopgørelse i Otto Møllerups gamle stilhæfte. Hæftet tilhører Ove Møllerup, Lyngby.

Borgerskabsprotokol. Rådstuearkiver, Roskilde 1811-1921.

Breve og lignende fra medlemmer af familien Møllerup. Tilhører Ove Møllerup, Lyngby.

Ekstrakt Udskrift af Leire Herreds Skifteprotokol. Tilladelse til at sidde i uskiftet bo for Marie Møllerup. Dateret 5.6.1882.

Folketællingen for Roskilde Købstad 1880, 1890 og 1901.

Folketællingen for Sct. Jørgensbjerg Sogn 1880.

Hedebo, Henrik: Tummelumsen. Manuskript, u.å. Tilhører Astrid A. Rasmussen, Gundsøllille. Kirkebogen for Sct. Jørgensbjerg Sogn. Døde 1879-1889.

Kirkebogen for Sct. Jørgensbjerg Sogn. Fødte 1867-1879.

Kirkebogen for Sct. Jørgensbjerg Sogn. Konfirmation 1879-1889.

Skøde på ejendommen matr. nr. 23 af klostermærken (Lille Ladegaards Mølle). Dateret 28.11.1883.

Skøde på ejendommen Algade 49, matr. nr. 67 af Roskilde Bygrunde. Dateret 12.11.1919.

Skøde på ejendommen Algade 49, matr. nr. 67 af Roskilde Bygrunde. Dateret 11.8.1931.

Interviews:

Samtale med Esther Jensen, Roskilde, 27/9 1988.

Samtale med Margrethe Nielsen, Glim, 16/8 1988.

Samtale med Ida Råskov Petersen, Roskilde, 9/9 1988.

Samtale med Astrid A. Rasmussen, Gundsøllille, 30/8 1988.

Kildematerialet findes i Roskilde lokalhistoriske Arkiv - en del dog kun i kopi. I de få tilfælde, hvor originalen er i privateje, er ejeren anført.

Endvidere findes hele Gustav Wied's forfatter-skab repræsenteret i lokalsamlingen i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Genstande:

Møbler i Roskilde Museums Gustav Wied-samling, købt af forfatteren i antikvitetshandler Otto Møllerups forretning. Se Christiansen, Niels A.: Gustav Wied på Roskilde Museum. Et katalog. ROMU II. 1981.

Hedeboeffekter: Beklædningsgenstande og en rok skænket af Otto Møllerup til Roskilde Museum. Anført i museets registrant.

Kort:

Roskilde 1:20.000. Målt 1896. Geodætisk Institut 1898.